

3. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высш. школа, 1991. – 207 с.

Ю. В. Торкунова

Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційно-освітньої діяльності ВНЗ: технологія реалізації

Статтю присвячено технології інформаційно-аналітичного супроводу, розробленій на основі процесного підходу, що дає змогу оптимізувати процес управління розвитком інноваційної освітньої діяльності.

Ключові слова: інноваційно-освітня діяльність, процесний підхід, інформаційно-аналітичний супровід.

Yu. V. Torkunova

Informational and Analytical Provision of the Higher Educational Establishment's Innovative and Educational Activities: Realization Technology

The article is devoted to the technology of informational and analytical support developed on the process approach basis that allows to optimize the regulation of innovative educational activities development.

Key words: innovative and educational activities, process approach, informational and analytical support.

УДК 025.5:378.6]:027.7

О. А. Дікунова,

зав. відділу бібліотеки

Криворізького державного педагогічного університету

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розглянуто інформаційно-бібліографічну діяльність бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету (КДПУ). Розкрито окремі аспекти бібліотечно-інформаційних послуг для забезпечення освітньо-наукової діяльності користувачів КДПУ.

Ключові слова: *бібліотека ВНЗ, інформаційно-бібліографічні ресурси, довідково-інформаційне обслуговування, інформаційні запити, інформаційні потреби, бібліотека Криворізького державного педагогічного університету (КДПУ).*

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства супроводжується пришвидшеною інтеграцією науки й освіти за постійного підвищення вимог до якості науково-освітніх процесів. Реальність диктує нові

умови також щодо якості, повноти та оперативності інформаційно-бібліографічного обслуговування. Місія бібліотеки ВНЗ – бути центром інтегрованого інформаційного забезпечення навчального і наукового процесів, інформаційно-бібліотечним комплексом, що не тільки зберігає інформацію, а й надає послуги навігації в освітньому просторі, забезпечує онлайнний доступ до світових інформаційних ресурсів, поглиблений пошук відповідної інформації.

Отже, основним завданням бібліотеки вищого навчального закладу є забезпечення повного, якісного та оперативного бібліотечно-бібліографічного й інформаційного обслуговування викладачів, студентів, аспірантів, здобувачів згідно з їхніми інформаційними потребами на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів.

Аналіз наукових досліджень. Окремі аспекти бібліотечно-інформаційного забезпечення висвітлено в працях Л. Бейліса [1], М. Слободяника, А. Соколова, Л. Філіпової, Г. Шемяєвої та інших. Проблеми удосконалення інформаційного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі розглянуто в наукових публікаціях Л. Коршунової, В. Лутовинової [2], Л. Пономаренко, П. Рогової [3; 4], О. Старовойтової, Т. Судіної та інших. Питання бібліотечно-інформаційного забезпечення, досвід функціонування систем інформаційного обслуговування у бібліотеках ВНЗ відображено в працях М. Акіліної, І. Бутенко, В. Волинець, І. Головацької, Л. Кислюк, Т. Колеснікової, Т. Кузьміної, Н. Пасмор та інших.

Мета статті – на основі аналізу інформаційно-бібліографічної роботи бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету (КДПУ) визначити стан та перспективні напрями інформаційного забезпечення освітньо-наукової діяльності КДПУ.

Основна частина. Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету володіє різноманітними інформаційними ресурсами та у своїй діяльності керується освітньо-виховними й науково-дослідницькими завданнями відповідно до задекларованих принципів Болонського процесу.

Виконання цих завдань передбачає перехід освітньої та інформаційної функцій бібліотеки на більш високий рівень щодо забезпечення всіх учасників навчального і наукового процесів повною, оперативною й актуальною інформацією.

В інформаційно-бібліографічній роботі бібліотеки простежуються два взаємодоповнюючі аспекти: інформаційно-бібліографічне обслуговування індивідуальних і колективних споживачів інформації та інформаційне забезпечення наукових досліджень. Ці аспекти передбачають здійснення роботи за напрямками:

- формування інформаційно-бібліографічного ресурсу в традиційному та електронному режимах (створення власних електронних інформаційних ресурсів, зокрема електронного каталогу та електронної аналітичної бази даних; удосконалення традиційного довідково-бібліографічного апарату бібліотеки; створення системи бібліографічних посібників – науково-допоміжних і рекомендаційних бібліографічних покажчиків, тематичних списків літератури, інформаційних бюлетенів, анотованих інформаційно-бібліографічних оглядів, тематичних оглядів, бібліографічних (тематичних) картотек);

- довідково-інформаційне обслуговування (обслуговування споживачів інформації у режимах вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ) та «запит-відповідь» (консультування, виконання бібліографічних довідок, у т. ч. письмових тематичних); організація тематичних виставок (у т. ч. віртуальних), виставок нових надходжень; дні кафедр; дні інформації).

Первинні документи є основним засобом інформаційного забезпечення освітньо-наукової діяльності, тому й передбачено точність й повноту їх відбору для подальшої аналітико-синтетичної обробки. Бібліотечні фахівці створюють вторинні інформаційні продукти, які, маючи довідковий і рекомендаційний характер, наближають до користувача наявні інформаційні ресурси, розкривають їх. Вторинний науково-інформаційний документ створюється в результаті аналітично-синтетичної обробки первинного документа у

згорненому та узагальненому вигляді, віддзеркалюючи його зміст. Вторинні інформаційні документи, які мають свою розгалужену жанрову структуру, покликані зорієнтувати користувачів в інформаційних потоках й передати їм ті відомості про первинні документи, які б допомогли їхньому мотивованому й цілеспрямованому відбору [1, с. 67].

Система бібліографічних посібників різних видів і жанрів існує багато років і постійно удосконалюється. Бібліографічні посібники, створені інформаційно-бібліографічним відділом бібліотеки, надають допомогу в професійній освіті, самоосвіті, науково-дослідній роботі та підвищенні фахового рівня викладачів і студентів. З 2009 р. бібліографічні покажчики, тематичні списки літератури, інформаційні бюлетені нових надходжень представлені в електронному вигляді на веб-сайті книгозбірні. Інформаційні бюлетені «Нові надходження до бібліотеки КДПУ» інформують про нову літературу за галузями знань, щоквартально оновлюючись на веб-сайті бібліотеки, що надає можливість показати якісний і кількісний склад нових надходжень.

До системи бібліографічних посібників, що використовуються в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні, належать також тематичні й спеціальні картотеки, зокрема картотека дисертацій та авторефератів дисертацій; картотека наукових праць викладачів КДПУ; картотека офіційних матеріалів; краєзнавча картотека; фонд виконаних тематичних (письмових) довідок, що відіграє важливу роль у задоволенні інформаційних запитів користувачів.

Процеси створення вторинних інформаційно-бібліографічних ресурсів та доведення їх до користувачів взаємопов'язані. Вони ґрунтуються на знанні інформаційних потреб читачів та на якісних показниках інформаційних продуктів і послуг [2, с. 135]. Бібліографи книгозбірні КДПУ спрямовують свою діяльність на створення тематичних, проблемно орієнтованих бібліографічних посібників, адресованих конкретним групам користувачів згідно з їхніми інформаційними потребами. Зокрема, створено такі бібліографічні покажчики: «Сучасний освітній менеджмент», «Особистість у важких життєвих ситуаціях», «Основи образотворчої грамоти: Малюнок.

Композиція. Живопис», «Словотвір української мови», «Краєзнавство як галузь науково-практичної діяльності»; бібліографічні тематичні списки: «Філософія та методологія науки», «Сучасна лекція у вищій школі», «Саморозвиток особистості школяра», «Пам'ятки писемної культури України», «Концепції та методологія географії», «Основи ландшафтної екології».

Чільне місце в системі інформаційного забезпечення науково-дослідницької діяльності посідає підготовлена на фаховому рівні аналітична інформація. Розвиток форм і методів аналітико-синтетичної переробки інформації надає можливість фахівцям бібліотеки поетапно переходити від бібліографічного опису до анотування та реферування – тобто синтезу нового знання. Започатковано анотовані інформаційно-бібліографічні огляди з проблем вищої школи за матеріалами періодичних видань, що регулярно розміщуються на веб-сайті бібліотеки. Здійснюється аналітичне, науково-бібліографічне опрацювання періодичних та наукових продовжуваних видань. Анотуються статті з фахових збірників «Актуальні проблеми духовності» та «Філологічні студії», що видає університет. Слушно зазначити, що бібліотека КДПУ є учасником корпоративного проекту, започаткованого ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, з формування галузевого сегмента у загальнодержавному реферативному електронному ресурсі «Україніка наукова» (паперовий варіант – Український реферативний журнал «Джерело», сер. 3. «Соціальні і гуманітарні науки. Мистецтво»). До проекту залучилися бібліотеки ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, наукових установ НАПН України. У контексті кооперації з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для підтримання формування галузевого реферативного ресурсу з питань педагогіки, освіти та виховання фахівці бібліотеки КДПУ створюють реферативну продукцію на збірник наукових праць «Педагогіка вищої та середньої школи» (фахове наукове видання, засновником якого є КДПУ). Бібліотечно-інформаційне обслуговування, що передбачає інформаційне забезпечення освітньо-наукової діяльності, спирається на систему послуг, інформаційно-пошуковий апарат бібліотеки, у

т. ч. систему каталогів і картотек, автоматизовані пошукові системи, бази даних, електронно-інформаційні мережі.

Якість і оперативність довідково-інформаційного обслуговування залежить, певною мірою, від стану довідково-бібліографічного апарату бібліотеки і можливості доступу до ресурсів глобальних комп'ютерних мереж. Традиційний довідково-бібліографічний апарат вже не задовольняє в повному обсязі інформаційні потреби користувачів, тому з метою підвищення якості довідково-інформаційного обслуговування в бібліотеці створено електронну читальну залу для забезпечення доступу до електронних інформаційних ресурсів, електронний каталог й електронну базу даних «Аналітика». Складні запити, які вимагають застосування професійних методів і алгоритмів бібліографічного пошуку та які не можуть бути виконані користувачами самостійно, виконують бібліографи.

Довідково-інформаційне обслуговування відіграє важливу роль в асортименті інформаційного сервісу. Воно становить собою сукупність процесів одержання разових інформаційних запитів, зумовленого ними бібліографічного пошуку й надання бібліографічної або фактографічної інформації, тобто обслуговування в режимі «запит-відповідь». Звернення користувачів до бібліотеки із запитом бібліографічного і фактографічного характеру зумовлено їхніми науковими, професійними та самоосвітніми інтересами. Отже, основним змістом довідково-інформаційного обслуговування є виконання адресних, фактографічних, уточнювальних, тематичних довідок, у т. ч. і письмових; надання бібліографічних консультацій щодо питань роботи з довідково-пошуковим апаратом; допомога в пошуку і відборі джерел інформації для написання рефератів, курсових, кваліфікаційних, магістерських робіт, дисертацій; консультування з питань складання списків літератури до наукових робіт. Запити користувачів бібліотеки виконуються оперативно і якісно завдяки творчому використанню багатоваріативності бібліографічного пошуку.

Довідково-інформаційне обслуговування користувачів здійснюється диференційовано, відповідно до їхніх довготривалих або постійно діючих запитів. Для забезпечення ефективності обслуговування слід враховувати такі аспекти: системність, оперативність, попередження запиту. Методом диференційованого довідково-інформаційного обслуговування є система вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ) – найбільш раціональна форма доведення поточної інформації до користувачів, яка дає змогу регулярно надавати абонентам відомості про нову літературу відповідно до їхніх запитів за наявності постійно діючого зворотного зв'язку. Система ВРІ є традиційною для роботи інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки. Бібліографи в силу своїх можливостей інформаційно забезпечують наукові дослідження кафедр університету. Дні кафедр стають традиційними комплексними заходами, що активізує співробітництво бібліотеки та кафедр у вирішенні загальних завдань навчального процесу. На таких заходах демонструються нові книги, журнали, інформаційно-бібліографічна продукція, надається інформація про передплату фахових періодичних видань, про стан забезпеченості студентів навчальною літературою з дисциплін, які викладаються відповідною кафедрою. З метою якісного і оперативного інформування викладачів завідувачі кафедр призначають інформаторів-референтів, які безпосередньо знайомляться з відібраною бібліографами інформацією, аналізують її та передають на кафедру.

Не залишаються поза увагою й молоді науковці університету. Традиційними стали Дні молодого дослідника, які проводяться спеціально для аспірантів, здобувачів. Для них організовуються тематичні виставки нових книг з актуальних психолого-педагогічних проблем, тематики їхньої науково-дослідницької діяльності; проводяться бібліографічні огляди відповідної проблематики; здійснюються індивідуальні консультації щодо пошуку інформації за темою дисертаційного дослідження, оформлення бібліографічного списку літератури.

З метою оперативного інформаційного забезпечення фахівцями бібліотеки КДПУ проводяться дні інформації, мета яких – надати користувачам

бібліотеки максимально повну інформацію про нові книги, періодичні видання. Також щомісяця оновлюється виставка нових надходжень до бібліотеки. Виставкове експонування літератури спрямоване на популяризацію ресурсів книгозбірні. Організуються тематичні перегляди літератури, книжково-ілюстративні виставки на актуальні теми, створюються ілюстровані віртуальні виставки, що супроводжуються анотованим оглядом представлених видань. Виставкова діяльність бібліотеки сприяє рекламуванню інтелектуального капіталу університету. З цією метою формуються виставки, що демонструють науковий доробок викладачів КДПУ, які мають значний резонанс у середовищі викладачів і студентів, оскільки стають джерелом інформації стану науково-дослідницької діяльності професорсько-викладацького складу університету.

Перспективи розвитку університетської бібліотеки та зміни в її діяльності повинні розглядатися крізь призму тих трансформацій, що відбуваються в українській та світовій освіті й науці. Підвищення ролі знання як основи розвитку цивілізації, інтеграція України до світового співтовариства вимагають розглядати бібліотеку не тільки як складову інформаційної інфраструктури ВНЗ, а також як науково-навчальний підрозділ. Це зумовлено тим, що інформаційний ресурс книгозбірні забезпечує якість освітніх послуг і наукової роботи. Тому взаємодія структурних підрозділів (факультетів, кафедр) ВНЗ і бібліотеки має бути багатоаспектною і спрямованою на вдосконалення формування та використання бібліотечних ресурсів, створення інтелектуальних продуктів (електронної бібліотеки, системи електронних баз даних, вторинних інформаційно-бібліографічних ресурсів), оскільки це сприяє розвитку потенціалу ВНЗ, забезпечує надання якісних бібліотечно-бібліографічних і освітніх послуг. У зв'язку з цим перспективним напрямом інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки КДПУ є запровадження віртуальних послуг, забезпечення оптимального поєднання традиційних ресурсів і електронних носіїв інформації, упровадження нових форм і методів дистанційного бібліотечно-бібліографічного обслуговування.

Висновки. Таким чином, мета інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки ВНЗ полягає у щонайповнішому задоволенні інформаційних потреб користувачів. Це потребує поліпшення комплектування бібліотеки науковими виданнями, зокрема монографіями, фаховими збірниками наукових праць (у т. ч. й на електронних носіях) з урахуванням інформаційних потреб користувачів; покращення організації швидкого якісного пошуку, відтворення, розмноження й поширення інформації; удосконалення аналітико-синтетичного оброблення інформації та формування повноцінної системи вторинних документів у традиційному та електронному вигляді для своєчасного надання необхідної інформації користувачам. Цьому сприятиме низка заходів, зокрема: належне фінансування процесів створення інформаційних продуктів та їх доведення до користувачів; підготовка фахівців, здатних професійно виконувати інформаційно-аналітичні функції; створення видавничої бази. Отже, бібліотечно-інформаційне та довідково-бібліографічне обслуговування є інформаційною основою освітньо-наукового процесу, від ресурсів та послуг якої значною мірою залежить якість і зміст навчання та наукових досліджень.

Література

1. *Бейліс, Л. І.* Бібліотека як соціально-комунікативний центр наукової інформації / Л. І. Бейліс // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2008. – № 4. – С. 64–69.
2. *Лутовинова, В. І.* Новий рівень інформаційного забезпечення освітян України / В. І. Лутовинова // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 4. – С. 133–140.
3. *Рогова, П. І.* Система науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України: стан і перспективи / П. І. Рогова // Педагогічна і психологічна науки в Україні : [зб. наук. пр. : у 5 т.] / АПН України. – К., 2007. – Т. 1 : Теорія та історія педагогіки. – С. 195–208.
4. *Рогова, П. І.* Формування всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського: стан і шляхи розвитку / П. І. Рогова // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2010. – Вип. 2 : Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки і освіти: сучасний стан та шляхи розвитку. – С. 10–27.